

Polskie Forum Osób z Niepełnosprawnościami i Szkoła Główna Handlowa w Warszawie opublikowały raport w ramach projektu „Lokator czy podopieczny? Analiza uwarunkowań rozwoju mieszkalnictwa wspomaganego w Polsce jako realizacji Konwencji ONZ o prawach osób z niepełnosprawnościami”, dofinansowanego ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Celem badania było **rozpoznanie, na ile obecne w Polsce formy mieszkalnictwa wspomaganego umożliwiają osobom z niepełnosprawnościami prowadzenie niezależnego życia w rozumieniu art. 19 Konwencji o prawach osób niepełnosprawnych (KPON), oraz wskazanie czynników sprzyjających rozwojowi tej formy wsparcia i głównych barier**. Projekt miał charakter partycypacyjny i łączył cztery wątki analityczne: przegląd literatury, analizę prawną, analizę dokumentów strategicznych oraz studia przypadków w pięciu samorządach (Gdańsk, Łódź, Ciechanów, Zamość, Tarnów), uzupełnione warsztatem rekomendacyjnym z udziałem praktyków, samorządów i organizacji pozarządowych.

Badacze próbowali odpowiedzieć na pytanie, czy osoba korzystająca z mieszkania funkcjonuje w nim jako lokator – podmiot decydujący o swojej codzienności czy jako podopieczny – odbiorca opieki zdominowany przez instytucję.

Jak podają autorzy, z analizy wynika, że **mieszkalnictwo wspomagane jest zarówno segmentem peryferyjnym systemowo, jak również kluczowym z perspektywy prawa do niezależnego życia**. Warunki zamieszkania przesądzają w kwestii realnych szans na życie w społeczności, decydowania o codzienności i ponoszeniu ryzyka życia na własnych zasadach.

Co do polskiego systemu, ma on charakter hybrydowy i rozproszony. Oznacza to, że obok rozwiązań zbliżonych do standardu konwencyjnego (Wspomagane Społeczności Mieszkaniowe, model przyjęty w Gdańsku) funkcjonują rozwiązania odtwarzające logikę instytucjonalną (m.in. Centra Opiekuńczo-Mieszkalne). **Najbardziej zgodne z Konwencją rozwiązania powstają raczej mimo ram systemowych niż dzięki nim. Brakuje jednego, czytelnego standardu oraz twardych zabezpieczeń przed powstawaniem „mini instytucji”**.

Z analizy prawnej wynika, że dominującym modelem jest taki, który łączy mieszkanie z obowiązkowymi usługami i pracą socjalną, ale bez prawa do lokalu. Takie rozwiązanie ma być sprzeczne z wymogiem rozdzielania mieszkania i wsparcia, jaki wynika z Komentarza Ogólnego nr 5 do art. 19 KPON. Istotne ograniczenie stanowi wykluczenie z mieszkań wspomaganych osób wymagających usług całodobowych. Analiza dokumentów strategicznych ujawnia, że deinstytucjonalizacja jest silniej obecna w języku niż w mechanizmach wdrożeniowych, brakuje konkretnych zobowiązań dotyczących transformacji DPS, spójnego systemu wskaźników i stabilnego finansowania, a kluczowe elementy całości są uzależnione od środków europejskich.

Badanie terenowe ukazuje, że o zgodności mieszkania z art. 19 KPON decyduje przede wszystkim to czy w praktyce przełamane zostają instytucjonalne wzorce organizacji życia oraz czy kadra rozumie i respektuje prawo jednostki do samostanowienia. Analiza wskazuje również na kluczowe znaczenie asystencji osobistej organizowanej niezależnie od lokalu, która wzmacnia podmiotowość lokatora. Mieszkańcy niemal jednogłośnie uznali, że mieszkanie wspomagane jest wyraźnie lepszym rozwiązaniem od domu pomocy społecznej. Badanie pozwoliło wyróżnić dwa skuteczne modele dojścia do mieszkań zgodnych z Konwencją: model wywodzący się z ruchu na rzecz praw człowieka, zakładający partnerstwo z organizacjami pozarządowymi (Gdańsk), oraz model bardziej technokratyczny, oparty na sprawnej

Kategoria: Polityka Społeczna

Opublikowano: piątek, 04, wrzesień 2026 09:08

Anna Dąbrowska

Odsłony: 151

instytucji publicznej i koordynacji usług w ramach Centrum Usług Społecznych (Tarnów), łatwiejszy do powielenia tam, gdzie brakuje silnych organizacji partnerskich.

Raport formułuje rekomendacje, które odpowiadają na pytanie jak rozwijać mieszkalnictwo wspomagane – poprzez lepsze umocowanie prawne (w tym rozważenie odrębnej regulacji mieszkalnictwa i rozdzielania mieszkania od usług), zmianę modelu finansowania na stabilny i nielimitowany czasowo, rozwój asystencji osobistej i usług środowiskowych podążających za osobą oraz zmianę kultury organizacyjnej w stronę podejścia skoncentrowanego na osobie i jej potrzebach.

Autorzy zastrzegają, że ze względu na jakościowy i ograniczony charakter badania jego wyniki należy traktować jako przyczynek do dalszej dyskusji, a nie diagnozę całego systemu.

Cały raport dostępny w załączeniu.